

ΝΙΚΟΣ ΜΠΑΚΟΛΑΣ:

Μπέσα για μπέσα

Το «Μπέσα για μπέσα», το καινούργιο βιβλίο του Νίκου Μπακόλα, μπορεί να διαβαστεί και σαν παραμύθι. Ένα παραμύθι για υποψησμένα παιδιά που ίσως δεν είναι και τόσο παιδιά. Ένα παραμύθι γεμάτο από πλάσματα θητιά που ξεκινούν, που κάπου φτάνουν, που

παίρνουν και δίνουν στη ζωή και τελικά παρακμάζουν. Ένα παραμύθι που τρέχει μέσα στο χρόνο και την ιστορία, που έχει για ήρωες καταδικασμένους ανθρώπους, που πιστεύει στο μοιραίο, που έχει δει και τον έρωτα και το θάνατο. Ήθελα να μου μιλήσει για όλα αυτά, γι' αυτό και τον συνάντησα στο σπίτι του, στην

οδό Παπαδιαμάντη, στην περιοχή της Μαρτίου στην οποία γεννήθηκε και πέρασε όλη του τη ζωή. Μια ζωή που δέθηκε με τη λογοτεχνική ιστορία της πόλης, που έζησε από πρώτο χέρι τις περιπέτειες, τις κατακτήσεις της και τα αδιέξοδά της και συναντώντας τον δεν μπορούσα παρά να ξεκινήσω από αυτό...

Συνέντευξη στην **ΕΥΗ ΚΑΡΚΙΤΗ**

Η νεωτερική Θεσσαλονίκη

Στο αλήθεια πόσο έχει αλλάξει η λογοτεχνία σε αυτήν την πόλη; «Πριν από τον πόλεμο η Θεσσαλονίκη είχε μια ιδιαιτερότητα στη γραφή, ακολουθώντας σφιχτά τον νεωτερικό. Δεν μπορεί βέβαια να πω ότι οι Θεσσαλονικείς συγγραφείς ήταν καινοτόμοι γιατί είχαν προηγήσει οι πρώτοπόροι Ευρωπαίοι και Αμερικανοί συγγραφείς. Οι Θεσσαλονικείς όμως ήταν οι πρώτοι που πήραν τα μηνύματα που έρχονταν από έξω. Δεν είναι τυχαίο που στη Θεσσαλονίκη μεταφράστηκαν πρώτα ο Κάρκα, ο Τζούκ και ο Φόκνερ, που τον μετέφρασα εγώ».

Πού αποδίδετε αυτή την τάση της Θεσσαλονίκης σε κάθε τι νεωτερικό; «Στο ότι η Θεσσαλονίκη δεν είχε την παράδοση που είχαν οι Αθηναίοι συγγραφείς με την κλασική και τη ρεαλιστική σχολή και δεν ήθελαν αυτή την παράδοση να την σπάνουν. Αντίθετα οι Θεσσαλονικείς δεν είχαν τέτοιου είδους δεσμεύσεις και μπορούσαν να κινηθούν με μεγαλύτερη ευκολία μέσα στα καινούργια ρεύματα για να τα αφομοιώσουν. Η κατάσταση είναι σήμερα διαφορετική. Ο συγγραφέας είναι μονάδα που λειτουργεί αυτόνομα γι' αυτό και

ναίοι συγγραφείς πέρασαν στη νεωτερική γραφή και κάποιοι Θεσσαλονικείς στράφηκαν σε περισσότερο παραδοσιακές φόρμες. Η Θεσσαλονίκη έρχοσε σήμερα το στίγμο της νεωτερικότητας και η λογοτεχνία λειτουργεί με τον ίδιο τρόπο σε όλη τη χώρα. Βέβαια οι Αθηναίοι συγγραφείς προβάλλονταν και εξακολουθούν να προβάλλονται μέχρι σήμερα περισσότερο».

Παλιά και νέα γενιά

Πάντως η γενιά που εμφανίστηκε στα γράμματα προπολεμικά και έδωσε στην πόλη έναν λογοτεχνικό χαρακτήρα, νομίζω πώς πλέον ξεχνιέται με την έννοια ότι δε διαβάζεται πια. Από καιρό σε καιρό μπορεί κάποιο φιλολογικό περιοδικό να κάνει ένα αφιέρωμα στον Πεντζίκη, αλλά ειλικρινά δεν ξέρω ποιος διαβάζει σήμερα την ποίηση του Βαφόπουλου. «Έχεις δίκιο. Θα μπορούσα και εγώ να ρωτήσω ποιος διαβάζει σήμερα Δέλιο, έναν πολύ σημαντικό συγγραφέα κατά την άποψή μου. Αλλά και ποιος διαβάζει Βενέζη; Εντάξει παραδέχομαι ότι τον Βενέζη τον γνωρίζουν περισσότερο από αυτούς που γνωρίζουν τον Δέλιο, αλλά υπάρχει μια διάθεση να ξεχαστούν οι παλιοί». Εκτός αν γίνει κάτι που τους επαναφέρει στα πράγ-

ματα. Ένα καλλιτεχνικό γεγονός. Μια επέτειος. Αλλά νομίζω ότι κανένας ποιητής ή πεζογράφος της Θεσσαλονίκης είχε τέτοια μεταχείριση ώστε να μπορούσαν να τον γνωρίσουν και οι άνθρωποι της νέας γενιάς. «Συμφωνώ πως που και που αναζωπυρώνεται το ενδιαφέρον για κάποιους συγγραφείς μεγάλου μεγέθους σαν αυτούς που ανέφερες. Και που και ακούμε λίγα πράγματα και για τους νομιελάτες. Ακόμη πολλά για τον Κοβάφης και δικούς. Ακόμη και για τον Ρίτσο, εξαιτίας της σχέσης του με την Αριστερά. Όλα τα άλλα ξεχνιούνται. Έχω χρόνια να ακούσω να μιλά κάποιος για τον Παπαδίτσα. Ακόμη και για τον Θέμελη και ως έγινε πρόσφατα επανέκδοση του έργου του. Ξεχνάμε τον Πεντζίκη, ο οποίος ήταν λίγο πριν πεθάνει ο οπουδαιότερος εν ζωή πεζογράφος. Πέθανε πρόσφατα η Ζωή Καρέλλη, μια από τις σημαντικότερες ποιήτριες που έβγαλε όχι μόνο η Θεσσαλονίκη, αλλά ολόκληρη η Ελλάδα. Ξέρεις πόσοι ήμασταν στην κηδεία; Στην εκκλησία ήμασταν καμιά δεκαριά λογοτέχνες και στο κοιμητήριο πέντε. Αυτό νομίζω πως κάτι σημαίνει».

Οι επιδράσεις

Το έργο αυτών των ανθρώπων δεν έριξε κάποιο σπέρμα; Υπάρχουν σήμερα ποιητές και πεζογράφοι που μπορούν να θεωρηθούν συνεχιστές τους; «Συνεχιστές εν μέρει, αλλά οπωσδήποτε όχι του ίδιου μεγέθους. Δεν πιστεύω πως έχουμε σήμερα στη Θεσσαλονίκη μια Καρέλλη, δεν ξέρω στην Αθήνα. Πεντζίκης σίγουρα δεν υπάρχει. Ούτε βέβαια Σεφέρης. Ούτε Καβάφης. Υπάρχουν αξιολογιοί ποιητές και πεζογράφοι αλλά όχι του ίδιου μεγέθους».

Ποιες ήταν οι δικές σας καθοριστικές επιδράσεις; «Όταν άρχισα να γράφω η γραφή μου ήταν παραδοσιακή. Στον «Κήπο των Πριγκίπων», όμως, στράφηκα στη νεωτερική γραφή. Βρισκόμουν κάτω από την επήρεια του Φόκνερ, αλλά νομίζω πώς απέκτησα και ένα προσωπικό ύφος. Αργότερα με το «Υπνος-Θάνατος» έφτασα σε ένα σημείο ακροίο. Έχω πάντα την αγωνία του καινούργιου. Με ενδιαφέρει να βρίσκω νέους τρόπους για να πω αυτό που έχω να πω και δεν ησυχάζω ποτέ. Όταν έγραφα τον «Κήπο των Πριγκίπων» δεν είχα διαβάσει οκτώ Πεντζίκη, αλλά όταν διάβασα διαπίστωσα πως είχαμε πολλά κοινά σημεία».

Το μεγάλο κοινό

Η κριτική σας έχει υποδείξει σαν έναν από τους σημαντικότερους εκπρόσωπους του μοντερνισμού στην Ελλάδα. Αν και φαντάζομαι ότι αυτό σας κόστισε σε αναγνώστες. Τα βιβλία

σας, κυρίως αυτά που γράφατε πριν τη «Μεγάλη Πλατεία», θεωρήθηκαν δύσκολα, δυσπρόσιτα για το μεγάλο κοινό. Να υποθέσω πως τα μεγάλα κοινά δεν σας σφορσά; «Φυσικά και με ενδιέφερε το μεγάλο κοινό, φυσικό και ήθελο να πουλάω πολλά βιβλία, αλλά δεν μπορούσα να κάνω παραχωρήσεις γι' αυτό στον τρόπο γραφής. Όταν γράφεις, γράφεις για αυτό που θέλεις, με τον τρόπο που τα θέλεις και την ώρα εκείνη δεν νοιάζεσαι ούτε για κοινό ούτε για πωλήσεις. Ειλικρινά αμφιβάλλω αν έχουν διαβάσει περισσότεροι από 500 άνθρωποι τον «Υπνο Θάνατο». Η κριτική όμως τα υποστήριξε το βιβλίο μου. Αλλά το κοινό με γνώρισε κυρίως μέσα από τη «Μεγάλη Πλατεία».

Δεν μπορεί κανείς να μη στοθεθεί στη «Μεγάλη Πλατεία». Αγαπήθηκε αυτό το μυθιστόρημα, πήρε τα κριτικά βραβεία μυθιστορημάτων, σας έκανε περισσότερο γνωστό και νομίζω πως επρόκειτο να μεταφερθεί και στην τηλεόραση. «Ευτυχώς δε γυρίστηκε σε σίριαλ και γλίτωσε το βιβλίο. Έτσι όπως βλέπα τα πράγματα να εξελίσσονται το αποτέλεσμα δεν θα με σφορσάσε. Και όσο μπορώ, θα εμποδίσω να γυριστεί σε σίριαλ οποιοδήποτε βιβλίο μου. Είμαι κάθεται σε αυτό».

Η πίστη και το θαύμα

Στις 400 σελίδες του προτελευταίου βιβλίου σας, την «Ατελείωτη γραφή του σήματος» διαπίστωσα ότι φλερτάρατε με την έννοια του μεταφυσικού, με την έννοια της παρακμής, της πίστης, του θαύματος. «Κυρίως του θαύματος. Και βέβαια αυτό έχει την εξήγησή του. Το 1993, ένα ήμου διευθυντής στο ΚΘΒΕ, έσθα ένα εγκεφαλικό. Μόλις συνήλθα έγραφα την «Κεφαλή», στην οποία εμφανίζεται μια μεταφυσική ανησυχία που συνεχίζεται στο «Ταξίδι που πληγώνει» και είναι πλέον φανερή στην «Ατελείωτη γραφή του σήματος», αλλά και στο καινούργιο μου βιβλίο το «Μπέσα για Μπέσα». Με τα βιβλία αυτά κλείνει ένας κύκλος. Στην ηλικία μου είναι φυσιολογική η στροφή στη μεταφυσική. Βλέπεις πίσω, διαπιστώνεις πως τα χρόνια που πέρασαν είναι τα πολλά και τότε αρχίζεις να σκέφτεσαι τη μοίρα. Αλλά και το θαύμα».

Μετά την «Ατελείωτη γραφή» ερχάται πάλι να βάλω μέσο στο μύθο το στοιχείο του ποραμυθίου. Ένωσα την ανάγκη να το κάνω αυτό. Πάντα στις ιστορίες μου υπάρχουν χαρακτηριστές καταδικασμένοι. Άνθρωποι

που ελπίζουν σε κάποια πράγματα, που φτάνουν ενδεχόμενα κάπου στη ζωή και μετά παρακμάζουν. Αυτοί είναι οι άνθρωποι των βιβλίων μου. Τους βλέπω να φθίνουν. Αυτό συμβαίνει και στο «Μπέσα για Μπέσα». Δεν το κάνω επιτήδες. Τέτοιου είδους πρόσωπα έχω διαλέξει να παρουσιάσω. Πρόσωπα καταδικασμένα».

Η αίσθησή του Μοιραίου

Έτσι όπως το περιγράφατε, μοιάζει να κρύβεται πίσω από αυτό ένα είδος προσωπικού τρόμου. «Δεν θα έλεγα τρόμου. Ούτε καν απαισιοδοξίας, όμως έχω την αίσθησή του μοιραίου. Στα βιβλία μου μπορεί να υπάρχει πικρία, μ'όχι απαισιοδοξία».

Δε φύγατε νομίζω ποτέ από τη Θεσσαλονίκη. Και μέσα από το βιβλίο σας «Ατελείωτη ιστορία» καταφέρατε να δέσετε προσωπικές εμπειρίες και αναμνήσεις με την πορεία της πόλης. Ένα βιβλίο που είχε μια ιστορία σε εξέλιξη, τη δική σας ιστορία, η οποία προχωρούσε μέσα από διάλογο, από ερωταπαντήσεις. «Επέμεινα σε αυτή την μορφή γιατί η «Ατελείωτη ιστορία» έτσι στήθηκε. Ο δημοσιογράφος Γιώργος Καλιετζίδης με ρωτούσε κάποια πράγματα και εγώ απαντούσα σε αυτά που με ρωτούσε. Αν με ρωτούσε διαφορετικά πράγματα θα έβινα διαφορετικές απαντήσεις και θα υπήρχε ένα διαφορετικό αποτέλεσμα. Είναι πάντως ένα απολύτως ειλικρινές βιβλίο».

Δεν θελήσατε ποτέ να φύγετε από δω;

«Όχι, γιατί αγαπώ τη Θεσσαλονίκη. Μου άρεσε σαν τόπος, μου άρεσαν οι άνθρωποι της. Ζω εδώ 71 χρόνια τώρα, αλλά εφόσον πέντε οπία στη ζωή μου, χωρίς να σημακρυνθώ, όχι μόνο από την πάλη, αλλά και από αυτήν τη γειτονιά. Αυτό φυσικά έχει καθορίσει και το συγγραφικό μου έργο. Δεν θα μπορούσε να γίνει αλλιώς».

Και έτσι τη βλέπετε ακόμη και οήμερα;

«Φυσικά. Ζω μια χαρά. Βέβαιο δεν είναι η πόλη που γνώρισα το '35, αλλά δεν συμφωνώ με εκείνους που λένε ότι έχει καταστραφεί. Χάθηκαν πολλά πολλά οπία που της χρίζον ένα χαρακτήρα. Αλλά όλοι μας υπήρξαμε συννεργοί σε αυτό. Δεν μας ανάγκασε κανείς να δώσουμε τα οπία μας ανυπαροχή. Εμείς επιθυμήσαμε καλοριφέρ, ασονόρ και λουτρο. Και ενδεχόμενα μπορεί να αλλάξουν και άλλα τα πράγματα. Ίσως μερικά χρόνια αργότερα ο κόσμος να λείπει θημύσια πώς ήταν η Θεσσαλονίκη το 80».

Μπέσα για μπέσα

ή ο άλλος Φώτης

ΝΙΚΟΣ ΜΠΑΚΟΛΑΣ

